

การบริหารการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์จังหวัดนนทบุรี
ตามแผนยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา*
THE ADMINISTRATION OF BUDDHISM PROPAGATION OF BUDDHIST
MONKS IN NONTHABURI PROVINCE ACCORDING TO THE STRATEGIC
PLAN FOR THE REFORM OF BUDDHISM AFFAIRS

พระพิภพ แพงท้าว

Phra Phiphop Phagntaw

สุพจน์ ทรายแก้ว

Supot Saikaew

มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์

Valaya Aongkorn Rajabhat University Under The Royal Patronage, Thailand

E-mail: Peeraphon91@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาสภาพการณ์ ปัญหาและอุปสรรคในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์ในจังหวัดนนทบุรี เพื่อศึกษาการบริหารการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์ในจังหวัดนนทบุรีตามแผนยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ด้วยการศึกษเอกสารที่เกี่ยวข้อง (Documentary Analysis) การสังเกต (Observation) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In – depth Interview) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 28 รูป/คน โดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เลือกรูป/คนตัวอย่างซึ่งเป็นตัวแทนที่เหมาะสม การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ด้วยเทคนิค Balanced Scorecard (BSC) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 12 รูป/คน โดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพการณ์ ปัญหาและอุปสรรคในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์ในจังหวัดนนทบุรี มี 4 ประเด็น ได้แก่ ด้านบุคลากร ด้านการบริหารจัดการภายใน ด้านเทคนิคการเผยแผ่ และด้านงบประมาณสนับสนุน 2) แนวทางการพัฒนาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์ในจังหวัดนนทบุรีตามแผนยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา พบว่ามี 4 ยุทธศาสตร์ 10 กลยุทธ์ 23 โครงการ/กิจกรรม โดยยุทธศาสตร์ที่ 1 สร้างความมั่นคงด้านพระพุทธศาสนา มีกลยุทธ์ 2 กลยุทธ์ 8 โครงการ/กิจกรรม ยุทธศาสตร์ที่ 2 ยกระดับกระบวนการบริหารจัดการภายใน

* Received 1 March 2020; Revised 17 March 2020; Accepted 10 April 2020

มีกลยุทธ์ 4 กลยุทธ์ 8 โครงการ/กิจกรรม ยุทธศาสตร์ที่ 3 พัฒนางค์กรแห่งการเรียนรู้เชิงพุทธ
มีกลยุทธ์ 2 กลยุทธ์ 4 โครงการ/กิจกรรม และยุทธศาสตร์ที่ 4 มีทรัพยากรเพียงพอในการ
ขับเคลื่อนกิจการพระพุทธศาสนา มีกลยุทธ์ 2 กลยุทธ์ 3 โครงการ/กิจกรรม

คำสำคัญ: ยุทธศาสตร์, การเผยแผ่พระพุทธศาสนา

Abstract

The purpose of this research To study the situation Problems and obstacles in Buddhism propagation of clergy in Nonthaburi Province To study the administration of Buddhism by monks in Nonthaburi Province according to the strategic plan for the reform of Buddhism Using qualitative research by documentary analysis, observation, in-depth interview, 28 key informants/ persons by specific selection method (Purposive Sampling) Select the sample group that is suitable representative. Focus Group Discussion by Balanced Scorecard (BSC), 12 key informants/person by Purposive Sampling using Content Analysis by research. The findings were presented as follows: 1) Situation, problems and obstacles in Buddhism propagation of clergy in Nonthaburi, there are 4 issues, namely, personnel, internal management Technical propagation And budget support; 2) The guidelines for the development of Buddhism propagation of the Sangha clergy in Nonthaburi Province according to the Buddhist Reform Strategic Plan found that there are 4 strategies, 10 strategies, 23 projects/ activities, with the first strategy to build the stability of Buddhism, there are 2 strategies, 8 projects/activities. Strategy 2 Raise the internal management process with 4 strategies, 8 projects/activities Strategy 3: Develop Buddhist learning organization with 2 strategies, 4 projects/activities And Strategy 4 has sufficient resources to drive Buddhism business. There are 2 strategies, 3 strategies, projects/activities.

Keywords: Buddhism Propagation, Strategies

บทนำ

พระพุทธศาสนาได้อุบัติขึ้นเพื่อประโยชน์สุขแก่มวลมนุษย์โลกมากกว่า 2562 ปีแล้ว นับว่าเป็นศาสนาหนึ่งที่มีอายุกาลยังยืนยาวนาน ปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งซึ่งทำให้ พระพุทธศาสนาดำรงอยู่นาน คือ มีการประกาศเผยแผ่สี่บทอดศาสนธรรมในหมู่พุทธสาวกกันมา การเผยแผ่

พระพุทธศาสนาทำให้พระพุทธศาสนาเจริญรุ่งเรืองและขยายไปอย่างกว้างขวาง เป็นศูนย์รวมจิตใจของสังคมไทย เป็นหลักในการพัฒนาชาติไทย พระพุทธศาสนาจึงมีความสำคัญกับวิถีชีวิตของคนไทยเป็นส่วนใหญ่ ถือว่าเป็นสิ่งสำคัญและมีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิต เป็นจุดประทีปส่องนำทางในการดำเนินชีวิต เป็นหนึ่งในสามสถาบันหลักของชาติไทย จนกล่าวได้ว่าประวัติศาสตร์ของไทย เป็นชนชาติที่นับถือพระพุทธศาสนา และช่วยประคับประคองสังคมไทยให้เป็นปึกแผ่น เป็นศูนย์รวมจิตใจของคนไทยอีกทั้งยังเป็นแหล่งให้การศึกษาคูหาที่สอนให้คนไทยมีนิสัยรักอิสรภาพ มีจิตใจรักสงบและยิ้มแย้มแจ่มใสอยู่เสมอ ให้มีความเมตตา กรุณา เสียสละ ไม่เบียดเบียนบุคคลอื่น และชี้แนวทางเพื่อนำหลักธรรมคำสอนไปปรับใช้ในชีวิตรประจำวันในการแก้ไขปัญหาชีวิตตามระดับสติปัญญาและความประสงค์ของแต่ละบุคคลในสังคม (พระมหาสมชาย ภูรินันท์, 2559)

สภาพปัจจุบัน บทบาทของสถาบันพระพุทธศาสนาซึ่งได้แก่ วัดและพระสงฆ์ในฐานะศูนย์กลางของชุมชนเริ่มสูญหายไป เพราะความเจริญแบบตะวันตกเข้ามาสู่สังคมไทย ทำให้การเปลี่ยนแปลงของชุมชนเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครอง วัฒนธรรม และเทคโนโลยี ในขณะที่เดียวกันสถานการณ์ของวัดเริ่มมีผลกระทบจากความแปลกแยกหลากหลายในความคิดและประชาชนมีวิถีชีวิตที่เปลี่ยนไป วิถีชีวิตของคนไทยส่วนใหญ่ถูกปรับเปลี่ยนให้หลงใหลมัวเมาเสพบริโภควัตถุ โดยตกเป็นทาสของอารยธรรมที่ไหลบ่ามาจากต่างประเทศอย่างรวดเร็ว จนหลงลืมวิถีพุทธไปอย่างไม่รู้ตัวโดยขาดแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ที่จะศึกษาปฏิบัติตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เพราะไม่เห็นคุณค่าและความสำคัญของพระพุทธศาสนาที่มีอยู่คู่ชาติไทยมาช้านาน ทั้งนี้อาจเป็นสาเหตุ 3 ประการ ดังนี้ (กองพุทธศาสนศึกษา สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2554) 1) การเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์มีลักษณะต่างรูปแบบต่างทำการเผยแพร่ไปตามความถนัด 2) พระภิกษุมิติดลปะในการถ่ายทอดประกาศพุทธธรรมได้เป็นอย่างดีมีคุณภาพเป็นที่ดึงดูดประทับใจของประชาชนมีอยู่จำนวนจำกัด ซึ่งไม่เพียงพอต่อความต้องการ และ 3) ขาดการสนับสนุนด้านนโยบาย วิธีการที่เป็นระบบ และแผนแม่บทที่ชัดเจนในการขับเคลื่อนงานเผยแพร่พระพุทธศาสนา

การเผยแพร่พระพุทธศาสนาในจังหวัดนนทบุรีก็ได้รับผลกระทบจากสภาพสังคมที่มีความเจริญขึ้นมีการพัฒนาด้านเทคโนโลยีมากขึ้น คนสนใจธรรมะน้อยลง เมื่อมีความทุกข์เกิดขึ้นก็ไม่สามารถแก้ไขปัญหาชีวิตตนเองได้จะเข้าวัดก็ไม่มีความตั้งใจ ในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในจังหวัดนนทบุรี จึงต้องมีการศึกษาสภาพการณ์ ปัญหาและอุปสรรคในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์ในจังหวัดนนทบุรี เพื่อเป็นแนวทางในการบริหาร การเผยแพร่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์ในจังหวัดนนทบุรีตามแผนยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา ให้มีประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการณ์ ปัญหาและอุปสรรคในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์ในจังหวัดนนทบุรี
2. เพื่อศึกษาการบริหารการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์ในจังหวัดนนทบุรี ตามแผนยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ด้วยการศึกษาค้นคว้าเอกสารที่เกี่ยวข้อง (Documentary Analysis) การสังเกต (Observation) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In – depth Interview) โดยผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 28 รูป/คน ซึ่งเป็นบุคลากรฝ่ายสนับสนุนคณะสงฆ์ พระสังฆาธิการ พระฝ่ายเผยแผ่ และพุทธศาสนิกชนและนักวิชาการทางพระพุทธศาสนา เพื่อศึกษาสภาพการณ์ ปัญหาและอุปสรรคในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์ในจังหวัดนนทบุรี และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In – depth Interview) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ด้วยเทคนิค Balanced Scorecard (BSC) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 12 รูป/คน เพื่อศึกษาการบริหารการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์ในจังหวัดนนทบุรีตามแผนยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา

ผลการวิจัย

1. สภาพการณ์ ปัญหาและอุปสรรคในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์ในจังหวัดนนทบุรี ได้แก่
  - 1.1 สภาพการณ์ทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาประกอบด้วย
    - 1.1.1 ประชาชนที่เข้าวัด ส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ เพื่อเข้าไปหาความสุขทางจิตใจ ส่วนวัยรุ่นส่วนใหญ่ไม่สนใจเข้าวัด และกว่า ร้อยละ 70 ไม่เคยฟังเทศน์ และมองว่าพิธีการเป็นเรื่องยึดเยื้อ ไม่ทันสมัย ไม่ตอบโจทย์การใช้ชีวิตประจำวัน
    - 1.1.2 ผู้เผยแผ่ พระสงฆ์ในสังคมไทยยังไม่มียุทธศาสตร์ในการสร้างศาสนบุคคลเพื่อ รองรับโครงสร้างการบริหารปกครองอย่างเป็นระบบ จึงทำให้พระสงฆ์ในสังคมไทยขาดศาสนบุคคลผู้ถึงพร้อมด้วยความรู้และความประพฤตินี้จะเป็นศาสนทายาทเป็นนักปฏิบัติธรรมที่มีจิตใจรักและมีอุดมการณ์ที่จะหน้าที่ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอย่างแท้จริง

1.1.3 วัดที่มีอยู่จำนวนมากถึงสี่หมื่นกว่าวัด แต่ยังขาดวัดที่มีความพร้อมในงานด้านการเผยแผ่ แต่กลับเน้นการสร้างวัดอุทิศเป็นส่วนใหญ่

1.1.4 ชาวพุทธผู้มีศรัทธาเลื่อมใส ให้ความสำคัญกับพิธีกรรมมากกว่าการน้อมนำหลักธรรมไปปฏิบัติ

1.1.5 สำนักงานพระพุทธศาสนาซึ่งมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมสนับสนุนงานพระศาสนา แต่กลับมากอวยจับผิดต่อพฤติกรรมของคณะสงฆ์

1.1.6 สื่อเทคโนโลยี เป็นเครื่องมือสำคัญในการเข้าถึงและเผยแผ่พระพุทธศาสนา ให้กว้างขวางไปทั่วโลก

1.2 สภาพปัญหาการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ประกอบด้วย

1.2.1 ด้านบุคลากร แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ พระภิกษุสงฆ์และอุบาสกอุบาสิกา

1.2.1.1 พระสงฆ์ที่มีความรู้ความสามารถและสนใจในการทำงานด้านการเผยแผ่ มีจำนวนน้อย ไม่เพียงพอต่อความต้องการ

1.2.1.2 อุบาสกอุบาสิกา หรือพุทธศาสนิกชนโดยทั่วไป ไม่มีเวลาในการทำกิจกรรมด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ส่วนใหญ่ติดแค่พิธีกรรมทางศาสนา

1.2.2 ด้านการบริหารจัดการภายใน ขาดแผนงานด้านการเผยแผ่ที่ชัดเจน จำนวนภาคีเครือข่ายมีน้อย ขาดฐานข้อมูลที่เป็นระบบ

1.2.3 ด้านเทคนิคการเผยแผ่ พระสงฆ์นักเผยแผ่ ยังคงใช้เทคนิคการเผยแผ่แบบเดิมๆ คือการแสดงพระธรรมเทศนา ซึ่งไม่สามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายในวงกว้าง

1.2.4 ด้านงบประมาณสนับสนุน ซึ่งงานด้านการเผยแผ่ มีงบประมาณสนับสนุนน้อยมาก ทำให้ขาดงบประมาณด้านการเผยแผ่ งานด้านการเผยแผ่เป็นไปตามยถากรรม

2. การบริหารการพัฒนาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์ในจังหวัดนนทบุรี ตามแผนยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา

จากยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา พบว่ามี 4 ยุทธศาสตร์ 10 กลยุทธ์ เมื่อมีการวิเคราะห์ความท้าทายการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์ในจังหวัดนนทบุรี ตามแผนยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาแล้วพบว่า มีโครงการ/กิจกรรม จำนวน 23 โครงการ/กิจกรรม ดังนี้

2.1 ยุทธศาสตร์ที่ 1 สร้างความมั่นคงด้านพระพุทธศาสนา มีกลยุทธ์ 2 กลยุทธ์ ได้แก่

2.1.1 กลยุทธ์ที่ 1 การปลูกฝังศรัทธาในพระพุทธศาสนาให้เข้มแข็ง มีโครงการ/กิจกรรม จำนวน 4 โครงการ/กิจกรรม ได้แก่

- 2.1.1.1 โครงการปลูกฝังศรัทธาในพระพุทธศาสนาให้เข้มแข็งให้กับพระภิกษุสามเณร (จัดทำโดยคณะสงฆ์ระดับจังหวัด และระดับอำเภอ)
- 2.1.1.2 โครงการปลูกฝังศรัทธาให้กับศาสนิกชนของวัด
- 2.1.1.3 ส่งเสริมกิจกรรมหมู่บ้านรักษาศีล 5
- 2.1.1.4 โครงการสร้างภาพลักษณ์องค์กร โดยมีกิจกรรมการสื่อสารองค์กรที่มีศักยภาพ
- 2.1.1.5 พัฒนารูปแบบรายการเชิงพุทธผ่านสถานีวิทยุโทรทัศน์ทางพระพุทธศาสนา
- 2.1.2 กลยุทธ์ที่ 2 เพิ่มศักยภาพทางปัญญาของศาสนบุคคล มีโครงการ/กิจกรรม จำนวน 3 โครงการ/กิจกรรม ได้แก่
  - 2.1.2.1 โครงการส่งเสริมการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลี และแผนกธรรม
  - 2.1.2.2 โครงการส่งเสริมโรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์
  - 2.1.2.3 จัดเวทีแลกเปลี่ยนทางปัญญาทางพุทธศาสนากับปัญหาสังคม
- 2.2 ยุทธศาสตร์ที่ 2 ยกระดับกระบวนการบริหารจัดการภายใน มีกลยุทธ์ 4 กลยุทธ์ ได้แก่
  - 2.2.1 กลยุทธ์ที่ 1 ร่วมมือภาคีเครือข่ายให้เกิดสัมฤทธิ์ผล มีโครงการ/กิจกรรม จำนวน 2 โครงการ/กิจกรรม ได้แก่
    - 2.2.1.1 จัดทำข้อตกลงร่วมกับภาคส่วนต่าง ๆ เพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา (MOU)
    - 2.2.1.2 ส่งเสริมการจัดตั้งชมรมทางพระพุทธศาสนาในองค์กรภาครัฐและเอกชน
  - 2.2.2 กลยุทธ์ที่ 2 พัฒนาระบบธรรมาภิบาลในการปฏิบัติงาน มีโครงการ/กิจกรรม จำนวน 3 โครงการ/กิจกรรม ได้แก่
    - 2.2.2.1 โครงการจัดตั้งคณะทำงานด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ในระดับต่างๆ ทั้งระดับตำบล ระดับอำเภอ และระดับจังหวัด
    - 2.2.2.2 กิจกรรมจัดทำระบบตัวชี้วัด การเผยแผ่พระพุทธศาสนา
    - 2.2.2.3 กิจกรรมการประเมินความดีความชอบแก่บุคลากรด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

2.2.3 กลยุทธ์ที่ 3 พัฒนาระบบสารสนเทศให้ทันสมัย มีโครงการ/กิจกรรม จำนวน 2 โครงการ/กิจกรรม ได้แก่

2.2.3.1 โครงการพัฒนาระบบฐานข้อมูลพระนักเผยแผ่

2.2.3.2 โครงการพัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

2.2.4 กลยุทธ์ที่ 4 พัฒนาหลักสูตรเชิงพุทธและนวัตกรรมวิชาการให้ทันสมัย มีโครงการ จำนวน 1 โครงการ ได้แก่

2.2.4.1 โครงการจัดทำหลักสูตรและนวัตกรรมเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

2.3 ยุทธศาสตร์ที่ 3 พัฒนาองค์กรแห่งการเรียนรู้เชิงพุทธ มีกลยุทธ์ 4 กลยุทธ์ ได้แก่

2.3.1 กลยุทธ์ที่ 1 เพิ่มขีดความสามารถของศาสนบุคคล มีโครงการ จำนวน 1 โครงการ ได้แก่ โครงการพัฒนาขีดความสามารถของศาสนบุคคล

2.3.2 กลยุทธ์ที่ 2 เสริมสร้างองค์ความรู้ด้านพระพุทธศาสนาให้เข้มแข็ง มีโครงการ จำนวน 3 โครงการ ได้แก่

2.3.2.1 โครงการเสริมสร้างองค์ความรู้ด้านพระพุทธศาสนาให้เข้มแข็งให้กับสถานปฏิบัติธรรม และองค์กรทางพระพุทธศาสนา

2.3.2.2 โครงการส่งเสริมการวิจัยและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านพุทธศาสนา

2.3.2.2 โครงการพัฒนาวัฒนธรรมองค์กร พุทธบริษัท 4 ทุกคน คือ พระธรรมทูต

2.4 ยุทธศาสตร์ที่ 4 มีทรัพยากรเพียงพอในการขับเคลื่อนกิจการพระพุทธศาสนา มีกลยุทธ์ 4 กลยุทธ์ ได้แก่

2.4.1 กลยุทธ์ที่ 1 บริหารศาสนสมบัติอย่างมีประสิทธิภาพ มีโครงการ จำนวน 1 โครงการ ได้แก่

2.4.1.1. โครงการจัดทำแผนการบริหารศาสนสมบัติเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของวัด

2.4.2 กลยุทธ์ที่ 2 การจัดหาแหล่งงบประมาณ สนับสนุนกิจการพระพุทธศาสนาจากภาครัฐและเอกชน มีโครงการ จำนวน 2 โครงการ ได้แก่

2.4.2.1 กิจกรรมจัดทำแผนงานด้านการเผยแผ่เพื่อขอสนับสนุนงบประมาณ

2.4.2.2 โครงการจัดตั้งกองทุนเพื่อการเผยแผ่

อภิปรายผล

1. สภาพการณ์ทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ประกอบด้วย

1.1 ประชาชนที่เข้าวัด ส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ เพื่อเข้าไปหาความสุขทางจิตใจ ส่วนวัยรุ่นส่วนใหญ่ไม่สนใจเข้าวัด ไม่เคยฟังเทศน์ และมองว่าพิธีการเป็นเรื่องยึดเยื้อ ไม่ทันสมัย มีภารกิจในการประกอบอาชีพ จึงไม่มีเวลามาเข้าวัด (พระครูสังฆรักษ์สาร บุญญะสิโก และคณะ, 2561) แนวโน้มของสถานการณ์ของผู้สูงอายุ กลุ่มที่จะเข้าวัดปฏิบัติธรรม จึงเป็นกลุ่มผู้สูงอายุ เป็นส่วนใหญ่ ทั้งนี้เพราะการมีความเลื่อมใส ศรัทธาในศาสนา การมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ทางศาสนา

1.2 ผู้เผยแผ่ พระสงฆ์ในสังคมไทยยังขาดศาสนบุคคลผู้ถึงพร้อมด้วยความรู้และความประพฤตินี้จะเป็นศาสนทายาท ทั้งนี้คณะสงฆ์ จะต้องมียุทธศาสตร์ในการพัฒนาศาสนบุคคล ซึ่งสอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา (พระราชวรเมธี และคณะ, 2560) ที่ให้ความสำคัญกับการเพิ่มขีดความสามารถของศาสนบุคคล คือ พระนักเผยแผ่ พระนักเทศน์ พระสอนศีลธรรม พระธรรมทูต พระวิปัสสนาจารย์ ซึ่งจะต้องมีคุณสมบัติ คือ จะต้องมีความรู้ ภูมิธรรม ภูมิฐาน ภูมิใจ เป็นที่ตั้ง

1.3 วัดที่มีอยู่จำนวนมากถึงสี่หมื่นกว่าวัด แต่ยังมีขาดวัดที่มีความพร้อมในงานด้านการเผยแผ่ แต่กลับเน้นการสร้างวัดถุเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งในจังหวัดนนทบุรีเอง มีวัดจำนวน 192 วัด แต่บทบาทของวัดไม่ได้เป็นศูนย์กลางของชุมชนอย่างในอดีต ซึ่งวัดมีบทบาทสำคัญ 3 ประการ ได้แก่ วัดที่มุ่งพัฒนาถาวรวัตถุ วัดที่มุ่งพัฒนาคุณภาพชีวิตและสังคม และวัดที่มุ่งการปฏิบัติ เน้นสร้างความสงบในจิตใจให้กับผู้เลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริง (ภาสกร แสงสว่าง, 2557)

1.4 ชาวพุทธผู้มีศรัทธาเลื่อมใส ให้ความสำคัญกับพิธีกรรม มากกว่าการน้อมนำหลักธรรมไปปฏิบัติ ซึ่งจะเห็นได้ว่า ชาวพุทธ เน้นการทำหน้าที่ในบริบทของพิธีกรรม เช่น การทำบุญตักบาตร ในวันสำคัญต่าง ๆ มากกว่า การปฏิบัติธรรม และการช่วยในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา (ประชิด สุกุณะพัฒน์, 2548)

1.5 สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องให้ความสำคัญต่อบัจฉัยที่ส่งผลต่อสัมฤทธิ์ผลในการบริหารจัดการคณะสงฆ์ไทย ประกอบด้วย ด้านการมีแผนงาน ด้านการให้ความร่วมมือ สำหรับด้านงบประมาณที่ไม่เพียงพอและทั่วถึง

ควรขอความร่วมมือโดยการทำบันทึกข้อตกลงเพื่อความเข้าใจร่วมกันกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือองค์การบริหารส่วนตำบล (วิเชียร เส้นทอง และคณะ, 2557)

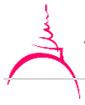
1.6 สื่อเทคโนโลยี เป็นเครื่องมือสำคัญในการเข้าถึงและเผยแพร่พระพุทธศาสนา ให้ง่ายขวางไปทั่วโลก ภายใต้บริบทและแนวโน้มของประชากรโลกที่จะใช้ชีวิตในโลกออนไลน์ หรืออินเทอร์เน็ตเพิ่มมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับผลการศึกษาของ พระมหาบุญไทย ปุณฺณมโน ได้นำเสนอผลการศึกษาในประเด็นการเผยแพร่พระพุทธศาสนาโดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศของคณะสงฆ์ไทยในปัจจุบัน ผลการศึกษาพบว่า คณะสงฆ์ไทยในปัจจุบันได้ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศอินเทอร์เน็ตในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาเป็นจำนวนมาก โดยปรากฏเนื้อหาหลักคือ ประวัติขององค์กร หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา กิจกรรมขององค์กร ส่วนรูปแบบการนำเสนอมีทั้งเอกสารที่เป็นตัวอักษร ภาพ เสียง ผ่านหลายเว็บเพจ (พระมหาบุญไทย ปุณฺณมโน (ด้วงวงศ์), 2553)

2. สภาพปัญหาการเผยแพร่พระพุทธศาสนา ประกอบด้วย

2.1 ด้านบุคลากร มีสภาพปัญหาจำนวนพระเผยแผ่มีไม่เพียงพอ ไม่มีกระบวนการพัฒนาศักยภาพของพระเผยแผ่อย่างเป็นระบบ คณะสงฆ์จึงควรมีการสร้างบุคลากรด้านการเผยแผ่ ทั้งกระบวนการฝึกฝนอบรมให้มากขึ้น เพียงพอต่อการตอบสนองกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลาย ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ พระทินวัฒน์ จันทปญฺโญ (สุขสง) ที่ศึกษาแนวทางการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในโลกตะวันตก ซึ่งพบว่า แนวทางที่เหมาะสมสำหรับการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในโลกตะวันตกมีองค์ประกอบที่สำคัญ ได้แก่ วิธีการเผยแผ่ ควรสร้างบุคลากรที่มีคุณสมบัติที่เหมาะสม (พระทินวัฒน์ จันทปญฺโญ (สุขสง), 2559)

2.2 ด้านการบริหารจัดการภายใน ซึ่งประสบสภาพปัญหา ได้แก่ การขาดแผนงานด้านการเผยแผ่ที่ชัดเจน จำนวนภาคีเครือข่ายมีน้อย ขาดฐานข้อมูลที่เป็นระบบ ทั้งฐานข้อมูลนักเผยแผ่ ฐานข้อมูลสื่อ องค์ความรู้ทางพระพุทธศาสนา สอดคล้องกับผลการศึกษาของ สิริภัทร อวอรัมรัมย์ ที่ได้ทำการวิจัย เรื่องยุทธศาสตร์การเผยแพร่พระพุทธศาสนาของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ที่พบว่า ต้องจัดระบบฐานข้อมูลบุคลากรผู้เผยแผ่จัดระบบโครงสร้างบุคลากร สร้างบุคลากรที่มีคุณภาพ สร้างโอกาสการเผยแผ่ จัดให้มีระบบการประเมินสมรรถนะ (Competency) สร้างสถาบันผลิตบุคลากรผู้เผยแผ่ที่มีมาตรฐาน และสร้างเครือข่ายการพัฒนาบุคลากร (สิริภัทร อวอรัมรัมย์, 2561)

2.3 ด้านเทคนิคการเผยแผ่ พระสงฆ์นักเผยแผ่ ยังคงใช้เทคนิคการเผยแผ่แบบเดิมๆ คือการแสดงพระธรรมเทศนา และขาดนวัตกรรมด้านการเผยแผ่ที่ทันสมัย สามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้ง่าย พระสงฆ์นักเผยแผ่จึงควรมีการพัฒนาด้านเทคนิคการเผยแผ่ให้มีความหลากหลายมากยิ่งขึ้น สอดคล้องกับผลการศึกษาของ สิริภัทร อวอรัมรัมย์ ที่ได้ทำ

การวิจัย เรื่องยุทธศาสตร์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ที่พบว่า ควรมีการจัดตั้งกลุ่มผู้เผยแผ่พระพุทธศาสนาที่เข้มแข็ง สนับสนุนการดำเนินงานของสถานีโทรทัศน์เพื่อพระพุทธศาสนาวัสดุ อุปกรณ์ เครื่องมือการผลิตสื่อที่ทันสมัย (สิริภัทร อวอรัมย์รัมย์, 2561)

2.4 ด้านงบประมาณสนับสนุน ซึ่งงานด้านการเผยแผ่ มีงบประมาณสนับสนุนน้อยมาก ไม่มีงบประมาณสนับสนุน ทั้งนี้เนื่องจากไม่มีแผนงานที่ชัดเจน ทำให้ขาดงบประมาณด้านการเผยแผ่ เช่นเดียวกับผลการศึกษาของ พระมหาสุนันท์ สุนนโท (รุจิเวทย์) ที่ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง ความคิดเห็นของพระสงฆ์ต่อบทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาและอุปสรรคในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาคณะสงฆ์ยังประสบปัญหาและอุปสรรคในการเผยแผ่คือไม่มีสถานที่ให้เผยแผ่ ขาดงบประมาณการสนับสนุนจากส่วนต่าง ๆ ของการปกครองและขาดการสนับสนุนจากคณะสงฆ์ (พระมหาสุนันท์ สุนนโท(รุจิเวทย์), 2555)

3. การบริหารการพัฒนาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์ในจังหวัดนนทบุรี ตามแผนยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา มี 4 ประเด็น ดังนี้

3.1 การพัฒนาด้านบุคลากร ด้วยยุทธศาสตร์ที่ 1 สร้างความมั่นคงด้านพระพุทธศาสนา การปลูกฝังศรัทธาในพระพุทธศาสนาให้เข้มแข็ง และเพิ่มศักยภาพทางปัญญาของศาสนบุคคล สอดคล้องกับผลการศึกษาของ พระมหามนตรี ศรีบุญสูง ที่ได้ศึกษาเรื่องแนวทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตสายต่างประเทศในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2551 – 2560) พบว่า คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของพระธรรมทูตสายต่างประเทศด้านบุคลิกภาพ ภูมิรัฐภูมิธรรมแนวคิอดุดมการณ์ในการทำงาน จะต้องเป็นผู้มีศีลาจารวัตรเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณ มีความอดทน (พระมหามนตรี ศรีบุญสูง, 2550)

3.2 การพัฒนาด้านการบริหารจัดการภายใน ด้วยยุทธศาสตร์ที่ 2 ยกระดับกระบวนการบริหารจัดการภายใน ร่วมมือภาคีเครือข่ายให้เกิดสัมฤทธิ์ผล พัฒนาระบบธรรมาภิบาลในการปฏิบัติงาน พัฒนาระบบสารสนเทศให้ทันสมัย และพัฒนาหลักสูตรเชิงพุทธและนวัตกรรมวิชาการให้ทันสมัย ซึ่งมีการร่างแผนงานด้านการเผยแผ่ที่ชัดเจน มีตัวชี้วัดที่ชัดเจนที่จะนำไปสู่การปฏิบัติได้ แสวงหาภาคีเครือข่ายเพิ่มเติม

3.3 การพัฒนาด้านเทคนิคการเผยแผ่ ด้วยยุทธศาสตร์ที่ 3 พัฒนาองค์กรแห่งการเรียนรู้เชิงพุทธ เพิ่มขีดความสามารถของศาสนบุคคล และเสริมสร้างองค์ความรู้ด้านพระพุทธศาสนาให้เข้มแข็ง สอดคล้องกับผลการศึกษาของ สิริภัทร อวอรัมย์รัมย์ ที่ได้ทำการวิจัย เรื่องยุทธศาสตร์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ผลการศึกษาพบว่า รูปแบบการเผยแผ่สมัยใหม่ ยึดหยุ่นตามกลุ่มเป้าหมายสถานการณ์และ

บริบทของสังคม กำหนดกลยุทธ์ วางแผนการเผยแผ่อย่างเป็นระบบต่อเนื่องทุกระยะ (สิริภัทร อวารามรัมย์, 2561)

3.4 การพัฒนาด้านงบประมาณสนับสนุน ด้วยยุทธศาสตร์ที่ 4 มีทรัพยากรเพียงพอในการขับเคลื่อนกิจการพระพุทธศาสนา ควรมีการจัดการแหล่งงบประมาณสนับสนุน กิจกรรมด้านการเผยแผ่ ซึ่งจากการศึกษาพบว่า ปัญหาด้านงบประมาณ เป็นปัญหาสำคัญที่เป็นอุปสรรคต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ อุทิศ ขาวเขียว กล่าวไว้ว่า การจัดลำดับความสำคัญของกลยุทธ์จะช่วยกระบวนการตัดสินใจในด้านงบประมาณได้เนื่องจากข้อจำกัดด้านงบประมาณ ความจำเป็นในการมีกรรณำว่ากลยุทธ์และแผนงาน (อุทิศ ขาวเขียว, 2549)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของจังหวัดนนทบุรี ประกอบด้วย 4 ยุทธศาสตร์สำคัญ ได้แก่ 1) ยุทธศาสตร์จัดสรรทรัพยากรสนับสนุนการเผยแผ่กิจการพระพุทธศาสนา ซึ่งควรมีการจัดทำโครงการจัดตั้งกองทุนเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา 2) ยุทธศาสตร์สร้างความมั่นคงด้านพระพุทธศาสนา ด้วยการเผยแผ่เชิงรุก เพิ่มศักยภาพทางปัญญา ปลูกฝังศรัทธาที่มั่นคง 3) ยุทธศาสตร์ยกระดับกระบวนการบริหารจัดการภายใน ด้วยร่วมมือภาคีเครือข่ายให้เกิดสัมฤทธิ์ผล การพัฒนาระบบธรรมาภิบาล และระบบเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการเผยแผ่ และ 4) ยุทธศาสตร์พัฒนาสู่องค์กรแห่งการเรียนรู้เชิงพุทธ ด้วยโครงการเพิ่มขีดความสามารถ ศาสนบุคคล เมื่อนำยุทธศาสตร์ทั้ง 4 ด้านมาปรับใช้ให้เหมาะสมแล้วย่อมจะเกิดผลดีกับคณะสงฆ์ในจังหวัดนนทบุรี และคณะสงฆ์ทั่วสังฆมณฑล ซึ่งจะทำให้นโยบายการเผยแผ่พระพุทธศาสนา มีความชัดเจน เป็นเอกภาพอันหนึ่งอันเดียวกัน และส่งผลให้พระพุทธศาสนามีความมั่นคงสืบต่อไป

ข้อเสนอแนะในเชิงนโยบาย

1. สร้างยุทธศาสตร์ในการพัฒนาทรัพยากรบุคคลด้วยการเพิ่มศักยภาพ
2. พัฒนาร่วมมือด้านการเผยแผ่ สร้างเครือข่ายสนับสนุน
3. ส่งเสริมพัฒนาพระนักเผยแผ่ให้ความรู้ด้านเทคนิคการเผยแผ่
4. จัดหาแหล่งงบประมาณสนับสนุนกิจกรรมด้านการเผยแผ่

ข้อเสนอแนะในเชิงการบริหาร

1. กำหนดภารกิจไปปฏิบัติให้เกิดประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น
2. การบริหารจัดการจะต้องมีการจัดหางบประมาณมาสนับสนุน
3. การปฏิบัติงาน โดยการกำหนดมาตรฐานด้านบุคลากร
4. ควรมีการจัดการแนวทางการนำนโยบายเชิงยุทธศาสตร์การเผยแผ่

5. ควรมีระบบกำกับติดตาม ประเมินผลเชิงยุทธศาสตร์ แล้วนำมาสรุป
ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบการส่งเสริมการเผยแผ่พระพุทธศาสนา
2. ควรมีการวิจัยเพื่อพัฒนาสร้างตัวชี้วัดประสิทธิผล
3. ควรมีแนวทางการพัฒนาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์
4. ควรมีการวิจัยการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในทัศนคติและความคิดเห็น
5. ควรมีการวิจัยเปรียบเทียบการเผยแผ่พระพุทธศาสนากับศาสนาอื่น ๆ
6. ควรมีการวิจัยพัฒนาการของเทคโนโลยีต่าง ๆ ที่จะนำมาใช้เป็นเครื่องมือ

เอกสารอ้างอิง

- กองพุทธศาสนศึกษา สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2554). *แผนแม่บทการเผยแผ่พระพุทธศาสนา พ.ศ. 2554 - 2559*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- ประชิด สกฤษพัฒนา. (2548). *ศาสนพิธี*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แสงดาว.
- พระครูสังฆรักษ์สาธิต ปุณฺณเสฏฺฐิโก และคณะ. (2561). การพัฒนากลยุทธ์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ไทยตามหลักพุทธบริหารการศึกษาในประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร*, 6(4), 1475-1489.
- พระทินวัฒน์ จนทปญโญ (สุขสง). (2559). แนวทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในโลกตะวันตก. *วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์*, 12(3), 1-14.
- พระมหาบุญไทย ปุณฺณมโน (ด้วงวงศ์). (2553). การเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศของคณะสงฆ์ไทยในปัจจุบัน. ใน *ดุष्ฎินิพนธ์ศาสนศาสตร์ ดุष्ฎินิพนธ์ิต สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา*. มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- พระมหามนตรี ศรีบุญสูง. (2550). แนวทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตสายต่างประเทศในทศวรรษหน้า (พ.ศ.2551 - 2560). ใน *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์ มหาบัณฑิต สาขาพัฒนศึกษา*. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- พระมหาสมชาย กลินจันทร์. (2559). การเผยแผ่พระพุทธศาสนา: การพัฒนารูปแบบและวิธีการเชิงรุกของคณะสงฆ์ไทย. ใน *ดุष्ฎินิพนธ์ปรัชญาดุष्ฎินิพนธ์ิต สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์*. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- พระมหาสุนันท์ สุนนโท(รุจิเวทย์). (2555). ความคิดเห็นของพระสงฆ์ต่อบทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. ใน *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาพระพุทธศาสนา*. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- พระราชวรเมธี และคณะ. (2560). *แผนยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา 2560 - 2564 “การนำนโยบายสู่การปฏิบัติ”*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- ภาสกร แสงสว่าง. (2557). ผลกระทบที่มีบทบาทต่อความเปลี่ยนแปลงรูปแบบการประดับตกแต่งอาคารทาง ศาสนาในวัด (ประเภทวัดราษฎร์). *วารสารวิชาการ Veridian E - Journal Silpakorn University* , 7(2), 1547-1571.
- วิเชียร เส้นทอง และคณะ. (2557). สัมฤทธิผลในการบริหารจัดการคณะสงฆ์ไทยของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. *วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์*, 8(3), 83-96.
- สิรภัทร อวอรัมย์รัมย์. (2561). ยุทธศาสตร์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2559 - 2568). ใน *ดุชนิพนธ์ศึกษาศาสตร์ดุชนิพนธ์บัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา*. มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- อุทิศ ขาวเตียร. (2549). *การวางแผนยุทธศาสตร์*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.